

Uppdraget att bruka och bevara

Av Göran Schmidt

Enligt Bibelns skapelseberättelse placerade Gud de första människorna i en förberedd trädgård för att de skulle bruka (hebr. עבד abad), bevara och ansvara för den (hebr. שמר shamar). Han gav dem dessutom uppdraget att vara fruktsamma och uppfylla jorden.

ETT OMÖJLIGT UPPDRAG?

Men är det verkligen möjligt att uppfylla och bruka jorden och samtidigt bevara den? Ligger det inte en inbyggd motsägelse i de båda uppdragen? Ibland hör vi ju människor uttrycka åsikten att människan utgör ett hot mot jordens miljö och biologiska mångfald och att jorden skulle må bäst om världsbefolkningen reducerades till en tiondel eller att människan inte fanns över huvud taget.

En vanligare och mindre radikal uppfattning men som ändå hör till samma idéområde är uppfattningen att människan bör göra så små ingrepp som möjligt i naturen. Helst ska den förbli orörd och sköta sig själv. Att göra större ingrepp betraktas av dessa personer närmast som omoraliskt.

Att vandra i en skog opåverkad av modernt skogsbruk är onekligen en upplevelse. Författaren minns barndomens scoutläger i Tivedens skogar. Och artrikedomen i en tropisk regnskog eller ett korallrev är närmast svindlande. Måste människans inverkan på ekosystemen verkligen vara nega-

FREPIK

tiv och minska den biologiska mångfalden? Är miljöproblem oundvikliga?

Det råder ingen tvekan om att vi människor idag genom våra olika aktiviteter utgör ett allvarligt hot mot jordens miljö, till exempel genom att arter försvinner från ett område och i värsta fall utrotas. När artantalet på en plats minskar leder det till att ekosystemet blir mer sårbart för framtida miljöförändringar.

Det här är ett problem som vi måste hantera. För att kunna göra det på ett framgångsrikt sätt behöver vi ha en bild av vad som är ett naturligt utgångstillstånd, det vill säga hur den ursprungliga relationen mellan människan och hennes miljö såg ut. Som man kan förvänta sig ser den bilden väldigt olika ut beroende på om man betraktar den utifrån ett evolutionärt eller ett bibliskt perspektiv.

MÄNNISKAN UR NATURALISMENS PERSPEKTIV

Enligt evolutionen är människan ett däggdjur bland andra som utvecklats från en primitiv apliknande förfader under de senaste 6–7 miljoner åren. Tack vare att hennes hjärna råkade utvecklas så oerhört mycket mer än apornas så håller hon nu paradoxalt nog på med att säga av den gren hon sitter på och utgör nu ett hot mot hela ekosystemet. Jorden.

Naturalismen som idé erbjuder ingen värdering i fråga om detta eftersom evolutionen anses vara en likgiltig och helt planlös kosmisk process som därför inte kan erbjuda någon rationell grund för absoluta värderingar eller någon etik över huvud taget, förutom möjligen den starkes och välanpassades faktiska företräden över de mindre lyckligt lottade ►

individerna. Det innebär naturligtvis inte att varje ateistisk evolutionsbiolog delar en så krass livssyn, bara att någon annan etik och moral inte går att förankra inom ramen för denna världsbild.

Eftersom evolutionsteorin gör gällande att människan är ett djur bland andra med lika lång evolutionär historia som vilken annan biologisk varelse som helst, så går det inte att utifrån den motivera någon särställning för människan. I princip skulle man därför kunna hävda – vilket somliga också gör – att en dagmask eller tarmbakterie har samma "värde" som en människa. Människan tycker att hon är viktigast i skapelsen och flugan att hon är det. Det där låter sympatiskt i många öron, men i praktiken är det synonymt med att masken och bacillen har samma *brist* på värde som en människa. Den här typen av resonemang gläder ingen mask men innebär i praktiken ett reducerat människovärde.

MÄNNISKAN OCH NATUREN

Utifrån evolutionsteorin finns det olika sätt att betrakta människan i relation till den biologiska världen omkring henne. Somliga anser att människan helt och hållet utgör en del av naturen, medan andra anser att hon i och med sin avancerade hjärna i viss mån har satt sig över den.

I det första fallet konstaterar man krasst att om människan en dag utplånat sig själv och ett antal andra arter, så kommer nya arter att ersätta dem och livet går vidare utan att någon sörjer över det. Det är ju en naturlig del av den evolutionära historieskrivningen att arter ständigt går under och ersätts av nya under årmiljonernas gång.

I det andra fallet tänker man sig att människan i egenskap av det högst utvecklade (mest komplexa) djuret har någon form av moraliskt ansvar för den övriga skapelsen så till vida att vi inte har någon "rätt" att utrota någon annan art. Den här principen att hög komplexitet är förbundet med större ansvar är förstas helt godtycklig. Någon annan skulle kunna hävda raka motsatsen, och en planlös och likgiltig evolutionsprocess skulle inte kunna agera skiljedomare.

Den evolutionära idén om ett djur som lever i harmoni med naturen och som gradvis blir alltmer mänsklig och civiliserad med de negativa aspekter det för med sig är bakgrunden till den form av naturromantik där man ser naturfolkens livsstil som ett idylliskt, ekologiskt tillstånd i perfekt samklang med naturen och utan någon miljöförstöring. Många menar att det är moraliskt felaktigt att påverka sådana samhällen av liknande skäl som man tycker det är fel att förändra artsammansättningen i ett naturområde. Synsättet har en tidig företrädare i den franske 1700-talsfilosofen Rousseau som såg ett mänskligt idealtillstånd i "urmänniskan", som han kallade

"Adam" men som han i praktiken snarare betraktade som ett impulsstyrt djur än som en människa. Den evolutionära slutsatsen är att människan helst ska fungera som ett djur bland andra och låta naturen så långt det går sköta sig själv.

SYNDEN OCH MILJÖN

Om det vore ett givet motsatsförhållande mellan att uppfylla och bruka jorden och att bevara den skulle det betyda att Gud i början gav människan ett uppdrag som han visste skulle leda till en förstörd jord. Det verkar inte särskilt troligt.

Utifrån det bibliska perspektivet är det inte människan som hon skapades av Gud som utgör det egentliga problemet. Det är i stället människan i egenskap av syndare på grund av Adams syndafall som är grundorsaken till de miljöproblem som vi ser idag.

Det är vår syndanatur som lett till att jordens resurser utnyttjas hänsynslöst och kortsiktigt och att de fördelas på ett ojämnt sätt som leder till svält och fattigdom i vissa områden och till extremt överflöd i andra.

MÄNNISKANS POSITIVA MILJÖPÅVERKAN

Att på ett ansvarsfullt sätt odla upp vildmark till jordbruks- och betesmark låg och ligger utan tvekan i linje med Guds tanke. De första människorna fick ta hand om en trädgård, förmodligen som ett illustrativt exempel för kommande generationer att följa och utveckla. Det är intressant att vi människor intuitivt tycker att naturområden med ängar och hagar är tilltalande. Det är områden som vårdas och som betas av kreatur. Faktum är att just vårdade ängar och betesmarker är de naturtyper som har den allra största biologiska mångfalden. På en enda kvadratmeter ängsmark eller betad hage kan det finnas upp till 60 olika arter av kärlväxter som gynnar insektslivet vilket i sin tur leder till andra positiva följdverkningar som effektivare pollinering av fruktträd. Spontant kanske man skulle tycka att kreaturen skulle minska mångfalden genom sitt betande, men det är alltså precis tvärt om. Lämnad åt sig själv skulle ängen eller hagen snabbt förlora en mängd arter. Människan med sina boskapsdjur har alltså potentialen att förädla och berika naturen.

Gud ville mångfald och därför skapade han de olika växterna och djuren med inbyggda genetiska mekanismer som möjliggör snabb artbildning inom sina respektive slag eller grundarter. Det är själva grundförutsättningen för husdjursavel och växtförädling. Även den sortens aktiviteter ligger inom ramen för människans uppdrag att bruka jorden och dess resurser.

ÖVERBEFOLKNING?

Vi kan alltså konstatera att människans verksamhet alltså inte behöver inverka negativt på jordens växt- och djurliv. Men hur är det då med konsekvenserna av jordens snabbt växande befolkning?

Faktum är att jordens resurser som sådana är nog för att försörja en världsbefolkning mångdubbelt större än dagens dryga åtta miljarder. Farhågan att mänskligheten kommer att göra slut på jordens resurser är egentligen ett tvivel på att Gud kan och vill förse oss med allt det goda vi behöver för ett gott liv. En växande befolkning behöver inte alls tömma jordens re-

surser. I takt med att vi blir fler kommer vi att finna nya sätt att utnyttja resurser och bekämpa miljöproblem, öka produktionen och försörja en allt växande befolkning.

Men vilken är då Guds plan för den dag då jorden *har* blivit uppfylld? Det har han inte avslöjat. Även det har han naturligtvis tänkt på. Det ligger inte på vårt ansvar att avgöra den saken eller vidta några drastiska åtgärder för att reducera jordens befolkning. Däremot behöver vi vända urbaniserings- och centraliseringstendenserna och vända flykten från landsbygden. Vi behöver fred och frihet och en rättvis fördelning av resurser. Vi behöver prioritera odling, och speciellt närodling av livsmedel så att vi kan minimera onödig import som innebär långa transportsträckor. Vi behöver långsiktigt tänkande och långsiktiga strategier för livsmedelsproduktion, kommunikationer och avfallshantering och utveckla bioinspirerad teknikdesign som bygger på insikten att Gud har lagt ner nycklarna till ekonomisk råvaruanvändning energiproduktion och teknikutveckling i sin skapelse.

SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER

Bibeltroende och sekulära har en gemensam syn på många områden. Båda konstaterar att vårt resursutnyttjande har varit kortsiktigt och orättvist och att det har skapat stora klyftor mellan enskilda människor och nationer. Båda framhåller engagemanget för miljön, vikten av att bevara den biologiska mångfalden i jordens ekosystem och att prioritera en övergång mot energikällor och råvaror som minimerar skadliga miljöeffekter.

Skillnaderna i synsätt härrör sig framför allt till människosynen och synen på människans förhållande till skapelsen och Skaparen och i vilken mån det går att motivera utifrån respektive världsbild.

Vi förlorar oss så ofta i detaljer att vi glömmer helikopterperspektivet på tillvaron: att Gud bokstavligen låter vår mat växa fram ur jorden. Det är så lätt att förlora tacksamhetsperspektivet i tillvaron. Vi bör ständigt tacka Gud som låter oss ta del av alla livets välsignelser. Den som lever i en gudlös föreställning om världen har ingen att tacka. Eller mer korrekt – är inte medvetna om att det finns en god och kärleksfull Gud som vill att hans godhet ska dra dem till honom.